

Louis van de bijen (1)

De historicus-journalist Harry Perton dook in het Groninger Stadsarchief en haalde Charles Louis boven water: een verhaal bijna te mooi om waar te zijn. We publiceren het in afleveringen (redactie)

Harry Perton

In de achttiende eeuw stonden er in de hoven buiten de Here- en de Oosterpoort van de stad Groningen honderden korven met immen. De bijen overwinterden hier en vlogen in het voorjaar op fruitbloesems. Anno 1778 vertoefde in deze omgeving ook even een Engelsman die een show met bijen opvoerde en voorlichting aan bijenhouders gaf.

298 Aan het begin van een nieuw bijenseizoen, op 17 maart 1778, maakte de Engelsman Charles Louis via de Groninger Courant bekend, dat hij in de stad gearriveerd was. Voor liefhebbers van stand had hij een ietwat griezelige voorstelling in petto:

"Aan alle Heeren en Dames word bekend gemaakt, dat alhier is aangekoomen C. LOUIS uit Engeland om zyne kunst te laten zien met 40.000 Tamme BYEN die hy zal vertoonen in een BYEN KORE. Hy zal ze in de tyd van twee Minuten uit de Korf doen komen, op een hoed, en van den hoed op zynen blooten Arm, ja laten ze op de Tafel marscheeren op zyn Commando en aan het Gezelschap de Koningin laten zien. (...)"

Opvallend aan Louis' tekst is de accuratesse. Hij had één korf bij zich en een goed overwinterd bijenvolk telt inderdaad ongeveer 40.000 bijen. Bovendien spreekt hij van een koningin. En dat is opmerkelijk. Weliswaar ontdekte de Nederlandse entomoloog Swammerdam al in de zeventiende eeuw dat het om een koningin ging en niet om een koning, maar tot imkershandleidingen drong die bevinding maar langzaam door. Zo spreekt de Friese 'Onderwijzer der boeren of landlieden' uit 1758 nog van een koning, evenals een Gelders bijenboek van 1786. Pas 'De Honingbyenteelt', een verlicht vademecum uit 1797, noemt het beestje koningin. Maar ook dan blijven bijenhouders nog tijden van een koning spreken. Louis was zijn tijd dus behoorlijk vooruit.

"Deze wondere kunst", zo meldde hij wervend voor zijn show, "is te zien voor Heeren en Dames alle uur by dag en by nagt, by my of aan de Heeren en Dames Huizen." Liefhebbers konden Louis derhalve laten ontbieden, al was dat ook weer niet op elk gewenst ogenblik en op elke gewenste plaats, want in principe voerde hij 's middags om drie en zes uur zijn show op. Naast die voorstelling handelde hij in een recept voor

een middeltje tegen schadelijke insecten: "Ook is by dezelve een Remedie om alle Hoffsteeden te bevryden van alle ongedierte dat de Vrugten of Bomen schaade doet, als Rupsen, Wespen, Mieren en diergelyke, men kan het Recept bekoomen om het zelfs te maaken. (...)" En last but not least had hij een imkershandleiding te koop, "een Boek om den regten voordeel van de Byen te hebben". Van dat werkje somde hij alle vijftien 'artikelen' of hoofdstukjes op. Veel systematiek zit er niet in, al is wel duidelijk dat er veel aandacht uitging naar de beheersing en manipulatie van zwermen:

1. Om de Byen alle Jaaren tweemaal te rooken
2. Om de Byen te onderhouden met eenen reuk, om alle ligte Korven door den Winter te brengen, en de zware Korven hunnen honing te bewaren.
3. Om de Byen te doen zwermen.
4. Om de Byen het zwermen te beletten, om dat ze niet Volk genoeg hebben.
5. Om de Korven die moederloos zyn aan haar werk te houden, en daar een andere in te maken.
6. Om de zwermen te laten komen waar men ze heen wil hebben.
7. Om de Rovers te beletten, dat nooit vreemde Byen aan uwe Korven kunnen komen.
8. Om veel jonge Byen te hebben.
9. Om de Byen veel doen zwermen.
10. Om kleine zwermen groot te maken.
11. Om alle Rooffbyen te laten komen, waarmen ze hebben wil.
12. Om dat U de Byen niet steeken zullen.
13. Om zieke Byen gezond te maken,
14. Om de zwermen vroeg te hebben.
15. Om een zalve die de Byen geerne rieken, en haar in de Korven doen wonen."

Mogelijk bedoelde Louis met die zelf in de laatste paragraaf 'propolis'. Voor de rest gaat het om imkerweetjes, die kennelijk nog niet al te wijdverbreid bekend waren. Pas helemaal aan het eind van zijn relaas gaf Louis aan waar hij logeerde: "in de Bolderary in de Ooster Straat". En daarmee bedoelde hij de Bolderij, sinds 1775 gevestigd in het tweede pand links vanaf de Grote Markt. De kastelein, Jannis Jansen - ook wel Johannes Janzing geheten - bood logies aan wel meer vreemde "reizende lieden", zoals de goed geproportioneerde dwergin Maria Theresia van Corsica, de oculist Roodermel (een oogdokter die er ook spreekuur hield), joodse tandmeesters en Duits-sprekende kooplieden in kanaries, borst- en maagkruiden, mineralen en gesteenten en Zwitserse kaas.